

Eksport dżihadu – terroryzm islamski z Azji Centralnej

Józef Lang

Zamach w Sztokholmie 7 kwietnia został przeprowadzony przez obywatela Uzbekistanu. 3 kwietnia zaś zamachu w metrze w Sankt Petersburgu dokonał Uzbek z Kirgistanu posiadający rosyjskie obywatelstwo. Są to już kolejne duże ataki terrorystyczne w ostatnim roku (wcześniej miały miejsce dwa zamachy w Turcji), których wykonawcami byli islamscy radykałowie z Azji Centralnej. Świadczy to o rosnącym potencjale radykalnych islamskich środowisk i organizacji wywodzących się z krajów tego regionu. W samej Azji Centralnej poziom zagrożenia terrorystycznego jest niewielki, co jest efektem masowej inwigilacji i prześladowań niezależnych islamskich środowisk przez autorytarne władze państw regionu. Działania te skutkują jednak radykalizacją części osób bądź środowisk i ich wyjazdem z celem dołączenia do islamskich organizacji terrorystycznych (dawniej Afganistan i Pakistan, obecnie Syria i Irak). W ciągu ostatnich 10 lat radykałowie islamscy z Azji Centralnej byli zaangażowani w działalność terrorystyczną na całym świecie – od USA, przez Afganistan, Pakistan i Syrię, po Turcję i kraje Unii Europejskiej. Ze względu na presję demograficzną w Azji Centralnej, rosnący autorytaryzm i skalę prześladowań na tle religijnym trend migracji zradykalizowanych jednostek poza region prawdopodobnie wzmocni się w przyszłości. Tym samym zagrożenie terrorystyczne ze strony zbroyonych radykałów islamskich z Azji Centralnej dla Unii Europejskiej będzie wzrastać.

Rys historyczny – ewolucja i globalizacja

Terroryzm islamski z Azji Centralnej nie jest fenomenem nowym – jego początki sięgają rozpadu ZSRR i uzyskania niepodległości przez państwa regionu. Od tamtego czasu przeszedł on znaczną ewolucję – od lokalnych, oddolnych ugrupowań do znaczących międzynarodowych organizacji terrorystycznych.

W pierwszym okresie (1990–2000) radykalne środowiska i organizacje islamskie (z których na główną wyrósł Islamski Ruch Uzbekistanu – IRU) były skupione przede wszystkim na próbach wzniecenia islamskiej rewolucji w regionie¹.

Po zakończeniu wojny domowej w Tadżykistanie i nieudanych próbach wzniecenia rewolucji islamskiej w Kotlinie Fergańskiej przez IRU (tzw. rajdy batkeńskie w 1999 i 2000 roku) zbrojni radykałowie islamscy przenieśli się do kontrolowanego przez talibów północnego Afganistanu. W Afganistanie IRU było istotnym sojusznikiem talibów, np. jeden z założycieli IRU, Dżuma Namangani, dowodził obroną północnego Afganistanu przed siłami koalicji w 2001 roku. Po amerykańskiej interwencji bojownicy IRU przenieśli się do pakistańskiego Waziristanu, gdzie włączyli się w skomplikowany system lokalnych pasztuńskich powiązań plemiennych². Wówczas doszło również do rozłamu w organi-

¹ O początkach radykalnego islamu w Azji Centralnej szerzej zob. S. Zapaśnik, „Walczący Islam” w Azji Centralnej – problem społecznej genezy zjawiska, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2006.

² Szerzej zob. D. Witter, Uzbek militancy in Pakistan’s tribal region, http://www.understandingwar.org/sites/default/files/BackgrounderIMU_28Jan.pdf

zacji i powstania Islamskiej Unii Dżihadu (IUDż). Ucieczka IRU do Pakistanu ostatecznie oznaczała koniec bezpośredniej obecności islamskich organizacji terrorystycznych w regionie, jednak nie zakończyła fenomenu terroryzmu islamskiego z Azji Centralnej.

W Pakistanie rozpoczął się drugi okres rozwoju radykalnych islamskich organizacji z Azji Centralnej, trwający do 2014 roku. Wówczas IRU i IUDż stały się istotnym elementem islamskiej międzynarodówki terrorystycznej obecnej w Pakistanie i w szczytowym momencie liczyły kilka tysięcy bojowników wraz z rodzinami.

Terroryzm islamski z Azji Centralnej nie jest fenomenem nowym – jego początki sięgają rozpadu ZSRR i uzyskania niepodległości przez państwa regionu.

Organizacje te miały swoje zaplecze w Północnym Waziristanie, walczyły przeciwko siłom pakistańskim oraz zajmowały się podwykonawstwem dla większych organizacji terrorystycznych. Po pierwsze był to udział w wojnie w Afganistanie po stronie talibów. IRU udało się przenieść działania zbrojne na dotychczas spokojną północ Afganistanu, a siły amerykańskie oceniały bojowników IRU jako groźniejszych przeciwników od talibów³. Po drugie była to działalność w Europie na rzecz Al-Kaidy: bojownicy IRU próbowali przeprowadzić duże zamachy terrorystyczne w krajach UE w 2007 i 2010 roku, w USA w 2012 roku, jednak zostały one wykryte na etapie planowania⁴. Organizacje te były również prekursorami werbunku islamskich ochotników z Europy na szeroką skalę⁵. W swojej działalności obydwie organizacje traktowały Azję Centralną głównie jako źródło no-

wych rekrutów (wyjątkiem były dwa zamachy przeprowadzone przez IUDż w Uzbekistanie w 2004 roku⁶), a nie teatr działań zbrojnych lub terrorystycznych.

Wraz z intensyfikacją wojny w Syrii i zmianą nastawienia Islamabadu do części międzynarodowych organizacji terrorystycznych działających na pakistańskich terytoriach plemiennych zakończył się drugi etap działalności zbrojnych radykałów islamskich z Azji Centralnej. Znaczna część osób walczących wcześniej w szeregach IRU i IUDż przeniosła się do Syrii, a same organizacje w wyniku pakistańskiej ofensywy zostały zmuszone do ucieczki z Waziristanu jesienią 2014 roku⁷. W 2015 roku ówczesny emir IRU Usman Gazi ogłosił o przyłączeniu ruchu do Państwa Islamskiego (PI)⁸, które w Afganistanie składa się ze skonfliktowanych z Talibanem miejscowych radykałów islamskich⁹. W październiku 2015 roku Usman Gazi wraz z niewielkimi już bojownikami IRU został zabity przez talibów w afgańskiej prowincji Zabul¹⁰, co *de facto* oznaczało koniec IRU¹¹. IUDż również znacząco zmniejszyła swój potencjał przez odpływ bojowników i sponsorów do Syrii, jednak pozostaje aktywna u boku talibów w Afganistanie (np. udział bojowników IUDż w szturmie Kunduzu w 2015 roku)¹².

Syria – zmiana reguł gry

Wojna w Syrii i Iraku znacząco zmieniła współczesny islamski terroryzm, a zbrojni radykałowie islamscy z Azji Centralnej nie są wyjątkiem. Z jednej strony konflikt w Syrii

³ A. Feitt, *Countering the IMU in Afghanistan*, <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/386-feitt.pdf>

⁴ <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,730377,00.html>; <https://www.theguardian.com/world/2010/mar/04/islamic-jihad-union-bomb-plot>

⁵ Szerzej zob. J. Lang, *Zbrojni radykałowie islamscy z Azji Centralnej*, *Raport OSW*, 13.11.2013, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/raport_zbrojni-radykalowie-islamscy.pdf

⁶ *Ibidem*. W marcu i kwietniu 2004 roku IUDż przeprowadziła ataki na cele rządowe w Taszkencie i Bucharze.

⁷ Operacja Zar-e Zarb przeprowadzona jako odpowiedź m.in. na atak IRU na lotnisko w Karaczi.

⁸ <http://www.eurasianet.org/node/74471>

⁹ W przypadku IRU była to grupa Mansura Dadullaha.

¹⁰ <http://www.rferl.org/a/qishloq-ovozi-islamic-movement-uzbekistan-fractured/27395160.html>

¹¹ Cyklicznie pojawiają się informacje o reaktywacji IRU w Afganistanie, trudno jednak ocenić skalę, która może być bardzo mała.

¹² J. Lang, *Nerwowość w Azji Centralnej po zajęciu Kunduzu przez talibów*, *Analizy OSW*, 14.10.2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2015-10-14/nerwowosc-w-azji-centralnej-po-zajeciu-kunduzu-przez-talibow>

przyczynił się do upadku starych organizacji zrzeszających zbrojnych radykałów islamskich z regionu, z drugiej zaś spopularyzował w Azji Centralnej wyjazdy na dżihad i stworzył szereg nowych organizacji i środowisk.

Pomimo narracji płynącej z państw Azji Centralnej, masowe wyjazdy ochotnicze do Syrii nie stanowiły dotąd zagrożenia dla krajów regionu.

Od początku wojny w 2011 roku do Syrii i Iraku wyjechało w celu walki w szeregach radykalnych islamskich organizacji od 2 do 5 tysięcy ochotników z Azji Centralnej¹³. Po raz pierwszy wyjazdy do walki w szeregach zbrojnych i terrorystycznych organizacji islamskich nabrały masowego charakteru. Największy wzrost zanotowano po 2014 roku i sukcesach Państwa Islamskiego. Przyczyną zaistnienia zjawiska wyjazdów do Syrii na taką skalę jest nałożenie się na siebie szeregu procesów i okoliczności. Wśród nich najważniejsze to: wzrost znaczenia środowisk salafickich i zła sytuacja społeczno-gospodarcza w krajach regionu, efektywna propaganda organizacji działających w Syrii, połączona z rozprzestrzenieniem się portali społecznościowych w regionie, wreszcie łatwa logistyka wyjazdu do strefy konfliktu via Turcja. Ze względu na dużą różnorodność wyjeżdżających trudno jest również stworzyć jeden profil typowego ochotnika z Azji Centralnej – jedynym wspólnym mianownikiem jest czynnik islamski (głównie, choć nie zawsze, salafizm)¹⁴. W Syrii zbrojni radykałowie islamscy z Azji Centralnej zarówno zakładali własne organizacje terrorystyczne, jak i dołączali do już istniejących – głównie Państwa Islamskiego.

¹³ Trudno określić dokładną liczbę, m.in. przez stosowanie różnych metodologii – np. liczba obywateli danego państwa, którzy wyjechali do Syrii i Iraku to również rodziny bojowników i zabici.

¹⁴ Szerzej o przyczynach zob. M. Falkowski, J. Lang, Homo Dżihadicus. Islam na obszarze byłego ZSRR a fenomen postsowieckich ochotników w Syrii i Iraku, *Raport OSW*, 21.09.2015, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/raport_homo_dzhihadicus_net.pdf

Do najważniejszych organizacji stworzonych przez ochotników z Azji Centralnej należą Dżamaat Imam Buchari, Katibat Sajfula czy Katibat Tawhid wal Dżihad powiązane z Dżabhat Fatah asz-Szam (dawniej Dżabhat an-Nusra) oraz Dżamaat Sabiri wchodzące w skład PI. Dużą rolę w tym procesie odegrały grupy, które przed wojną w Syrii były w szeregach IRU i IUDŻ¹⁵. Jednostki złożone z bojowników z Azji Centralnej brały udział w skomplikowanych operacjach w trakcie wojny (np. udane próby przełamania oblężenia Aleppo w sierpniu 2016 roku)¹⁶. W przeciwieństwie do Czeczenów, a zwłaszcza Kistów, bojownicy z Azji Centralnej rzadko stoją na czele ugrupowań dżihadystowskich: oprócz dowódców organizacji zrzeszających bojowników z regionu, pewien wyjątek stanowią Abu Ibrahim al Chorasani – były emir dawnej Dżaisz al-Muhadžirin wal Ansar (zrzeszającej ochotników z całego obszaru postsowieckiego; we wrześniu 2015 roku połączyła się z Nusrą)¹⁷ oraz pułkownik Gulmurod Chalimow – były dowódca tadżyckiej specjalnej jednostki milicji OMON, który w 2015 roku dołączył do PI¹⁸, rok później miał zostać wojskowym dowódcą PI¹⁹, a obecnie m.in. dowodzić obroną Mosulu²⁰.

Pomimo narracji płynącej z państw Azji Centralnej, masowe wyjazdy ochotnicze do Syrii nie stanowiły dotąd zagrożenia dla krajów regionu. W krótko- i średnioterminowej perspektywie są wręcz korzystne, gdyż pozwalają pozbyć się najbardziej zradykalizowanych, niebezpiecznych jednostek. Przykład IRU, a wcześniej arabskich weteranów wojny w Afganistanie pokazuje, że również masowy powrót centralnoazjatickich bojowników z Syrii nie jest raczej możliwy, a bardziej prawdopodobną opcją jest ich przemieszczenie się w rejon nowego konfliktu, co generuje szereg zagrożeń, ale nie dla państwa

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ <http://www.longwarjournal.org/archives/2016/06/uzbek-groups-part-of-new-offensive-in-southern-aleppo.php>

¹⁷ <http://www.chechensinsyria.com/?p=24140>

¹⁸ <http://www.umma-42.ru/news-60056.html>

¹⁹ https://www.nytimes.com/2016/11/11/world/asia/tajikistan-islamic-state-isis.html?_r=0

²⁰ <http://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/30012017>

pochodzenia²¹. Niemniej w dłuższej perspektywie masowe wyjazdy do Syrii mogą wpłynąć negatywnie na państwa regionu, głównie poprzez zaistnienie zależności zwrotnej pomiędzy wyjazdami a rozwojem radykalnych środowisk: z jednej strony to ich rozwój (głównie radykalnych salafitów) umożliwił tak dużą skalę wyjazdów, z drugiej to masowe wyjazdy ułatwiają im działania propagandowe.

Wojna w Syrii wykształciła swoisty konglomerat postsowieckich bojowników – sieć nieformalnych powiązań i kontaktów pomiędzy poszczególnymi środowiskami i grupami, niekiedy formalnie wrogimi.

Dodatkowo wojna w Syrii wykształciła swoisty konglomerat postsowieckich bojowników – sieć nieformalnych powiązań i kontaktów pomiędzy poszczególnymi środowiskami i grupami, niekiedy formalnie wrogimi. W przypadku wystąpienia poważnego kryzysu w regionie nie można zatem wykluczać wykorzystania go przez zbrojnych radykałów islamskich z całego obszaru postsowieckiego, a nie tylko Azji Centralnej.

Między islamizacją a autorytaryzmem

W Azji Centralnej zwiększa się społeczna rola islamu, choć skala zjawiska jest często wyolbrzymiana. Nie przekłada się ono również bezpośrednio na radykalizację lub wzrost zagrożenia terrorystycznego w regionie. Jednostki zradykalizowane, poza nielicznymi wyjątkami, wybierają wyjazdy do krajów, gdzie są aktywne islamskie organizacje terrorystyczne (obecnie niemal wyłącznie Syria). Działania władz państw regionu w tym zakresie są najczęściej kontrproduktywne i przyczyniają się do zaostrzenia problemu zbrojnych radykałów islamskich z Azji Centralnej.

²¹ Szerzej o możliwości powrotu bojowników z Syrii zob. Homo Dżihadicus, *op. cit.*

Od czasu uzyskania niepodległości przez państwa Azji Centralnej rola islamu w społeczeństwie i odsetek osób praktykujących stale wzrasta. Dotyczy to wszystkich krajów regionu, nawet takich jak Uzbekistan, gdzie represje na tle religijnym są szczególnie nasilone. Przejawem tego zjawiska jest m.in. większy udział w modlitwach, świętowaniu islamskich świąt czy rosnąca liczba osób przestrzegających postu w trakcie Ramadanu. Brak jest wiarygodnych i kompleksowych statystyk, niemniej wciąż dotyczy to mniejszości. Większość mieszkańców regionu to nadal niezaangażowani religijnie, kulturowi muzułmanie²², co jest pozostałością po radzieckiej polityce społecznej. Brak ciągłości tradycji oznacza, że dla osób praktykujących islam jest *de facto* nową religią, dynamicznie rozwijają się środowiska salafickie, a sam salafizm jest często postrzegany jako najbardziej autentyczna i żywa forma islamu²³.

Pomimo ograniczonej skali zjawiska władze regionu oceniają rosnące znaczenie islamu jednoznacznie negatywnie i próbują mu przeciwdziałać. Oprócz wprowadzania ograniczeń w praktykowaniu religii, mają miejsca prześladowania (w tym więzienia i tortury) grup i środowisk niezależnych od państwowych oficjalnych islamskich struktur, co często skutkuje ich późniejszą radykalizacją. Działania te przedstawiane są jako walka z terroryzmem, co ma legitymizować je na arenie międzynarodowej, w praktyce wykorzystywane jest także do prześladowania opozycji. Pewnym wyjątkiem jest Kazachstan. Po fali zamachów w latach 2011–2012, wykonanych przez działających oddolnie, zatimizowanych radykalnych salafitów, władze przyjęły bardziej kompleksową politykę wobec salafizmu. W praktyce zakładała ona masowe aresztowania osób

²² Sowiecka forma islamu. Jej istotą jest utożsamianie wyznania z przynależnością etniczną – postrzeganie i autopercepcja przedstawicieli poszczególnych narodów (np. Kazachów, Azerów czy Turkmenów) jako z założenia muzułmanów, bez względu na praktykowanie islamu i zasób wiedzy na temat religii.

²³ Szerzej zob. Homo Dżihadicus, *op. cit.*

podejrzanych o radykalizm, przy jednoczesnym wsparciu pokojowo nastawionych przywódców salafickich, np. cieszącego się autorytetem wśród salafitów na całym obszarze postsowieckim Rinata Abu Muhammad al-Kazachstaniego (właściwie Rinat Zajnulin), często krytykowanego przez radykalnych salafitów²⁴.

Prześladowania niezależnego islamu w państwach Azji Centralnej nie tylko nie rozwiązują problemu zbrojnych radykałów islamskich, ale go wzmacniają.

Prześladowania niezależnego islamu w państwach Azji Centralnej nie tylko nie rozwiązują problemu zbrojnych radykałów islamskich, ale go wzmacniają. Prześladowania niezależnych środowisk islamskich, połączone z rozwiniętym aparatem przymusu i inwigilacji, powodują, że zradykalizowane jednostki w większości przypadków (wyjątkiem są pojedyncze, oddolne ataki w Kazachstanie) decydują się na podjęcie działalności terrorystycznej poza regionem. W tym kontekście wyjazdy do Syrii, pomimo narracji o zagrożeniach z niej płynącej, są korzystne dla państw Azji Centralnej, które eksportują radykalne jednostki na zewnątrz. Podobne działania, lecz na większą skalę, miały miejsce również w Rosji, gdzie rosyjskie służby specjalne *de facto* umożliwiły wyjazdy do Syrii radykałom islamskim (np. przypadek znanego salafickiego przywódcy Nadira Abu Chalida – wł. Nadira Medetowa)²⁵. W połączeniu z umiejętnym rozgrywaniem rywalizacji na linii Emirat Kaukaski – Państwo Islamskie pozwoliło to niemal zlikwidować podziemie islamskie na Kaukazie Północnym, poprzez wyjazd zarówno doświadczonych bojowników, jak i nowych rekrutów do Syrii.

²⁴ Np. <https://tavhid.com/forum/showthread.php?tid=2999>

²⁵ Szerzej zob. Homo Dżihadicus, *op. cit.*

Perspektywy

Dotychczas powyższy mechanizm pozwalał uniknąć problemu terroryzmu islamskiego w Azji Centralnej poprzez wypychanie go poza region i tworzenie zagrożenia w innych miejscach. Wydarzenia ostatniego roku pokazują, że model ten zaczyna się wyczerpywać. Choć nadal eksportuje on zagrożenia na zewnątrz, to przestaje już chronić państwa regionu i Rosję. Ze względu na dynamikę wydarzeń w Syrii środowiska zbrojnych radykałów islamskich z Azji Centralnej stwarzają również zagrożenia dla krajów NATO.

Zagrożeniem dla Azji Centralnej i Rosji jest kontynuacja obecnej polityki przy zmieniających się parametrach: pogorszeniu się warunków społeczno-gospodarczych, rosnącej niewydolności struktur państwowych i spowodowanym wojną w Syrii wzroście znaczenia radykalnych islamskich idei, połączonym z niemożnością masowych wyjazdów do Syrii²⁶. Rezultatem braku zmiany podejścia może być wzrost działalności radykałów islamskich w regionie, czego przykładami już mogą być zamach w Biszkeku na chińską ambasadę w sierpniu 2016 roku²⁷, ostatni zamach w Sankt Petersburgu²⁸ czy atak radykałów islamskich na jednostkę wojsk wewnętrznych w Aktobe w Kazachstanie w czerwcu 2016 roku²⁹. Krajami szczególnie zagrożonymi wydają się Rosja i Kazachstan. W Rosji obecnie znajduje się co najmniej 3 mln migrantów z Azji Centralnej, a dodatkowo w Czeczenii po-

²⁶ Spowodowane odepchnięciem PI od granicy z Turcją, porażkami opozycji sunnickiej oraz zmianą polityki Turcji wobec Państwa Islamskiego.

²⁷ Zamach samobójczy (3 osoby ranne), dokonany przez bazującą w Syrii ujęgurską Islamską Partię Wschodniego Turkiestanu, w przeszłości powiązaną z IRU i IUDż, obecnie z Katibat Tawhid wal Dżihad. Sprawcą był Ujgur, obywatel Tadżykistanu; <http://svodka.akipress.org/news:1327985>

²⁸ Którego wykonawcą był Uzbek z kirgiskiego Oszu, obywatel Federacji Rosyjskiej, Akbarzon Dżalilow, najprawdopodobniej działający samodzielnie.

²⁹ W rezultacie którego zginęło 19 osób (w tym 13 sprawców). Atak był przeprowadzony spontanicznie przez działających oddolnie salafitów. Szerzej zob. A. Jarosiewicz, Starcia zbrojne w Kazachstanie, *Analizy OSW*, 8.06.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-06-08/starcia-zbrojne-w-kazachstanie>

jawia się nowe, niemające związków z Emiratem Kaukaskim, radykalne podziemie islamskie, działające pod szyldem Państwa Islamskiego³⁰. W Kazachstanie na zachodzie kraju dochodzi do niebezpiecznego procesu przenikania się struktur kryminalnych i środowisk salafickich, który już obecnie cyklicznie generuje napięcia.

Wyjazdy do Syrii, pomimo narracji o zagrożeniach z niej płynącej, są korzystne dla państw Azji Centralnej, które eksportują radykalne jednostki na zewnątrz.

Uwzględniając złą sytuację gospodarczą i specyfikę tej części kraju, może on prowadzić do dalszej destabilizacji w przyszłości. W przypadku innych państw regionu, zwłaszcza Tadżykistanu i Uzbekistanu, skala prześladowań i inwigilacji raczej wyklucza możliwość pojawiania się bezpośredniego zagrożenia ze strony zbrojnych radykałów islamskich. Jednocześnie szereg czynników strukturalnych stwarza potencjalnie możliwość destabilizacji tych państw, którą to zapewne wykorzystająby radykalne islamskie środowiska i organizacje wywodzące się z regionu³¹.

Działalność terrorystów z Azji Centralnej stwarza również zagrożenia dla państw zachodnich. Pokazuje to zamach w Sztokholmie 7 kwietnia, dokonany przez obywatela Uzbekistanu, najprawdopodobniej będącego pod wpływem propagandy Państwa Islamskiego, lecz nie będącego członkiem jego struktur³². Problem ten

dotyczy jednak przede wszystkim działalności w strefach konfliktu. Zbrojni radykałowie islamscy z Azji Centralnej walczyli przeciwko siłom ISAF w Afganistanie, a obecnie nadal walczą w szeregach zwalczanego przez koalicję międzynarodową Państwa Islamskiego. Środowiska te dysponują również pewnym potencjałem do działań terrorystycznych na terenie państw Sojuszu. Krajem szczególnie narażonym na działalność zbrojnych radykałów islamskich z Azji Centralnej jest Turcja. Od czasu zmiany polityki Turcji wobec Państwa Islamskiego organizacja ta dokonała szeregu zamachów terrorystycznych w Turcji, których wykonawcami byli często radykałowie islamscy z Azji Centralnej. Przykładem tego może być skutkujący ponad 230 ofiarami, w tym 45 śmiertelnymi, zamach na lotnisko w Stambule 28 czerwca 2016 roku oraz atak na stambulski klub Reina 1 stycznia 2017 roku, gdzie zginęło 39 osób³³.

Zamach w klubie Reina pokazuje jeszcze jeden groźny trend – władze tureckie oskarżały o inspirację zamachu (który nie był samobójczy, a sprawca został później ujęty³⁴) obce służby³⁵ – nieoficjalnie syryjski wywiad³⁶. Wskutek znacznego osłabienia Państwa Islamskiego, przy niemożności powrotu do krajów pochodzenia, część radykałów islamskich z Azji Centralnej, którzy dzięki wojnie domowej w Syrii zdobyli nie tylko doświadczenie bojowe, ale i kontakty w wielu środowiskach w regionie, może być zainteresowana prowadzeniem działalności terro-

³⁰ Przykładem może być np. atak 24 marca 2017 roku na bazę rosyjskiej gwardii narodowej w Czeczenii, w którym zginęło 6 rosyjskich żołnierzy. Odpowiedzialność za atak wzięło na siebie PI; <http://www.rbc.ru/rbcfreeneews/58e-8e9d29a7947ac9c8f41a5>

³¹ Szerzej zob. M. Falkowski, J. Lang, Zakładnicy Moskwy, klienci Pekinu. Bezpieczeństwo w Azji Centralnej w dobie malejącej roli Zachodu, *Prace OSW*, 28.10.2014, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/prace_51_pl_zakladnicy-moskwy_net.pdf

³² <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/stockholm-attack-latest-killed-shots-fired-lorry-truck-ah-lens-mall-crash-crowd-sweden-people-a7672636.html>

³³ <http://www.voanews.com/a/turkey-makes-arrests-in-raids-targeting-suspected-islamic-state-members/3398394.html>

³⁴ Abdulgadir Maszaripow, obywatel Uzbekistanu, w przeszłości walczył w Afganistanie (prawdopodobnie w szeregach IRU), a potem w Syrii; <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2017/01/16/reina-nightclub-attacker-who-killed-39-nabbed-in-istanbul>

³⁵ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-attacks-idUSKBN150113>. O prawdziwości tej tezy może świadczyć m.in. to, że przy Maszaripowie znaleziono 200 tysięcy dolarów w gotówce, co raczej jest niespotykane w przypadku osób działających w imieniu organizacji terrorystycznych, gdzie czynnikiem motywującym jest ideologia.

³⁶ <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/01/12/is-syrian-intelligence-behind-daesh-attacks-in-turkey>

rystycznej komercyjnie – jako najemnicy innych organizacji terrorystycznych bądź służb specjalnych. Przykładem takiej komercjalizacji dżihadu może być tak zwana grupa Malhama Tactical zrzeszająca centralnoazjatyckich bojowników, zajmująca się komercyjnie podwykonawstwem (szkolenia, działania bojowe itd.) dla organizacji terrorystycznych w Syrii³⁷, pozycjonująca się jako „dżihadystowski Blackwater”³⁸. Założycielem grupy był uzbecki bojownik Abu Rofik, który w przeszłości służył w rosyjskich wojskach powietrznodesantowych, co pokazuje kolejną niebezpieczną cechę bojowników z Azji Centralnej – tradycyjnie jest wśród nich duży odsetek osób, które odbyły służbę wojskową, brały

wcześniej udział w konfliktach zbrojnych³⁹ lub wręcz są zawodowo związane ze strukturami siłowymi⁴⁰. Skutkuje to wysokim poziomem umiejętności bojowych, jakie demonstrują zbrojni radykałowie islamscy z tego regionu. Powyższe zjawisko może być niebezpieczne również dla innych państw, w tym krajów UE, niezależnie od istnienia odrębnego fenomenu europejskiego terroryzmu islamskiego. Szczególnie groźne w kontekście europejskim mogą być nawiązane w trakcie wojny w Syrii kontakty i powiązania centralnoazjatyckich radykałów ze społecznością czecheńską w Europie i Turcji, zinfiltrowaną przez struktury bezpieczeństwa Ramzana Kadyrowa⁴¹.

³⁷ Szerzej zob. <http://foreignpolicy.com/2017/02/10/the-world-first-jihadi-private-military-contractor-syria-russia-malhama-tactical/>

³⁸ Np. duża obecność w mediach społecznościowych: https://vk.com/malhama_t; https://www.instagram.com/malhama__tactical/; <https://www.youtube.com/channel/UC9V9z1z9qveqRArjzb5iMew/videos>

³⁹ Np. Dżuma Namangani, twórca IRU był sowieckim weteranem wojny w Afganistanie, gdzie walczył w ramach służby w wojskach powietrznodesantowych.

⁴⁰ Np. opisany wcześniej Gulmurod Chalimow, który jako dowódca jednostki specjalnej OMON brał udział również w specjalistycznych szkoleniach w USA i Rosji; https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/05/28/the-u-s-trained-commander-of-tajikistans-special-forces-has-joined-the-islamic-state/?utm_term=.6028c525fd14

⁴¹ <http://memohrc.org/monitorings/pravozashchitniki-konstatirovali-usilenie-vliyaniya-kadyrova-na-chechenskie-diaspory>

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Adam Eberhardt,

Krzysztof Strachota

REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Anna Łabuszewska

SKŁAD: Wojciech Mańkowski

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa

tel.: +48 | 22 | 525 80 00,

fax: +48 | 22 | 525 80 40

Zapraszamy na naszą stronę: www.osw.waw.pl